

HÖGSTA DOMSTOLENS BESLUT

meddelat i Stockholm den 10 maj 2012

Mål nr

Ö 1590-11

KLAGANDE

Euroflon Tekniska Produkter AB, 556502-4162

Drakvägen 6

591 32 Motala

Ombud: Advokat BE och advokat KI

MOTPART

Flexiboys i Motala AB, 556720-4861

Verkstadsvägen 75 B

591 46 Motala

Ombud: Advokat RB

Advokatfirman Glimstedt i Östergötland KB

Box 1234

600 42 Norrköping

SAKEN

Edition

Dok.Id 64325

HÖGSTA DOMSTOLEN
Riddarhustorget 8

Postadress
Box 2066
103 12 Stockholm

Telefon 08-561 666 00
Telefax 08-561 666 86
E-post:
hogsta.domstolen@dom.se
www.hogstadamstolen.se

Expeditionstid
08:45-12:00
13:15-15:00

ÖVERKLAGADE AVGÖRANDET

Göta hovrätts beslut 2011-03-08 i mål ÖÄ 3478-10

HÖGSTA DOMSTOLENS AVGÖRANDE

Med ändring av hovrättens beslut i själva saken fastställer Högsta domstolen punkten 1 i tingsrättens beslut med den ändringen att fakturorna ska lämnas ut till skiljemannen inom tre veckor från dagen för Högsta domstolens beslut.

Högsta domstolen ändrar hovrättens beslut i fråga om rättegångskostnader *dels* så att Högsta domstolen befriar Euroflon Tekniska Produkter Aktiebolag från skyldigheten att ersätta Flexiboy's i Motala AB för rättegångskostnad vid tingsrätten och förpliktar Flexiboy's att ersätta Euroflon för rättegångskostnad där med 25 000 kr, avseende ombudsarvode, med ränta enligt 6 § räntelagen från den 22 november 2010 tills betalning sker, *dels* så att Högsta domstolen befriar Euroflon från skyldigheten att ersätta Flexiboy's för rättegångskostnad i hovrätten och förpliktar Flexiboy's att ersätta Euroflon för rättegångskostnad där med 15 900 kr, avseende ombudsarvode, med ränta enligt 6 § räntelagen från den 8 mars 2011 tills betalning sker.

Högsta domstolen förpliktar Flexiboy's att ersätta Euroflon för rättegångskostnad i Högsta domstolen med 22 000 kr, avseende ombudsarvode, med ränta enligt 6 § räntelagen från dagen för Högsta domstolens beslut tills betalning sker.

YRKANDEN I HÖGSTA DOMSTOLEN

Euroflon Tekniska Produkter Aktiebolag har yrkat att Högsta domstolen, med ändring av hovrättens beslut, fastställer tingsrättens beslut.

Euroflon har vidare yrkat att Högsta domstolen befriar bolaget från skyldigheten att ersätta Flexiboys i Motala AB för dess rättegångskostnad i hovrätten samt tillerkänner Euroflon ersättning för rättegångskostnad där.

Flexiboys har motsatt sig att hovrättens beslut ändras.

Parterna har yrkat ersättning för rättegångskostnader i Högsta domstolen.

SKÄL

Bakgrund

1. Mellan Euroflon och BA pågår ett skiljeförfarande. Euroflon har i skiljevisten yrkat att BA ska förpliktas att betala 1,5 miljoner kr till Euroflon och har som grund för yrkandet gjort gällande att BA brutit mot en konkurrensbegränsningsklausul i ett aktieöverlåtelseavtal mellan Euroflon och BA. Enligt klausulen har BA åtagit sig att varken direkt eller indirekt bedriva eller på annat sätt främja verksamhet som konkurrerar med den som bedrivs av Euroflon. Euroflon har i skiljeärendet påstått att BA – genom det av honom ägda och kontrollerade bolaget Flexiboys – i förhållande till vissa angivna bolag har bedrivit verksamhet som står i strid med klausulen.
2. Skiljemannen har gett Euroflon tillstånd att hos behörig domstol framställa yrkande om edition mot Flexiboys avseende vissa av Flexiboys utställda fakturor (nr 34, 37, 38, 40, 42, 43, 45-48, 50, 52-56, 58-60, 62, 63, 66-69, 71,

73-79, 82, 84-86, 88, 89 och 92) sedan skiljemannen konstaterat att handlingarna har eller kan ha betydelse som bevis i skiljeförfarandet.

3. Om en part i en skiljetvist vill att det ska föreläggas en part eller någon annan att som bevis tillhandahålla en skriftlig handling får parten, enligt 26 § lagen (1999:116) om skiljeförfarande, efter tillstånd av skiljenämnden göra ansökan om det hos tingsrätten. Anser skiljenämnden att åtgärden är befogad med hänsyn till utredningen, ska den lämna tillstånd till ansökan. Tingsrätten ska bifalla ansökan om det finns lagliga förutsättningar för åtgärden.

Parternas argumentation

4. Euroflon har anfört i huvudsak följande. Under skiljeprocessens gång har BA gett in fakturor utställda av Flexiboy's på olika företag efter hand som Euroflon har åberopat bevisning om att BA har brutit mot konkurrensbegränsningsklausulen i förhållande till dessa företag. Euroflons uppfattning är att det finns ytterligare fakturor som visar på brott mot klausulen. Fakturorna utgör inte yrkeshemligheter. I de fakturor som Flexiboy's redan har gett in framgår såväl kundernas namn som vilka varor eller tjänster som Flexiboy's har sålt och vilka belopp som har fakturerats. Dessa uppgifter är därmed redan rövda. Även om fakturorna skulle utgöra yrkeshemligheter finns det med hänsyn till det sagda synnerlig anledning att de lämnas ut. BA äger Flexiboy's och är ensam styrelseledamot i bolaget. Editionsyrkandet riktar sig därför endast i formell mening mot ett bolag som inte är part i skiljeförfarandet. I realiteten riktar det sig mot BA.

5. Flexiboy's har genmält i huvudsak följande. BA har i skiljetvisten erkänt att han i förhållande till vissa bolag har vidtagit åtgärder som innefattar brott mot konkurrensförbudet, men han har på andra grunder bestritt käromålet. I skiljetvisten har BA gett in 19 fakturor som Flexiboy's har ställts ut på de bolag

avseende vilka Euroflon har gjort gällande att brott mot konkurrensbegränsningsklausulen har förekommit. Några andra fakturor har inte ställts ut till dessa bolag. Editionsyrkandet avser alltså fakturor som har ställts ut till andra företag. Syftet med yrkandet är därmed inte att få bevisning för omständigheter som Euroflon lägger till grund för sitt yrkande i skiljetvisten utan att undersöka om det finns anledning att utvidga den förda talan. Editionsyrkandet utgör därmed en "fishing expedition" och ska redan av detta skäl avslås. Dessutom innehåller fakturorna yrkeshemligheter i form av uppgifter om vilka priser som Flexiboy's tillämpar i förhållande till de aktuella kunderna. Ett röjande av dessa uppgifter skulle vara ägnat att medföra skada för Flexiboy's. Kundstorlek, kundvolym och priser avseende vissa specifika försäljningar är typiskt sett yrkeshemligheter i varje företags rörelse och hemlighållandet av dessa uppgifter är av mycket stor betydelse för Flexiboy's möjlighet att konkurrera inom sitt verksamhetsområde. Det förhållande att editionsyrkandet riktar sig mot tredje man och inte mot motparten i skiljetvisten är ytterligare ett skäl att avslå det.

Omfattningen av domstolens prövning

6. Enligt 26 § lagen om skiljeförfarande ska skiljenämnden lämna tillstånd till en ansökan till rätten om skiljenämnden anser att åtgärden är befogad med hänsyn till utredningen. Skiljenämndens bedömning ska avse om åtgärden har betydelse som bevis. Vägledning för denna bedömning ges i regleringen i 38 kap. 2 § rättegångsbalken (se t.ex. Lars Heuman, *Skiljemannarätt*, 1999, s. 471 ff. och Stefan Lindskog, *Skiljeförfarande. En kommentar*, 2 uppl. 2012, avsnitt 26–4.1.4), liksom i artikel 3 i IBA Rules on the Taking of Evidence in International Arbitration från år 2010. För att en skriftlig handling ska anses ha betydelse som bevis krävs att det kan antas att handlingen medför ett bevisvärdemässigt tillskott. Skiljenämnden, som synes kunna vara relativt generös vid sin bedömning, kan avslå en framställning om bevismedlet angår

en omständighet som saknar relevans eller om saken är tillräckligt utredd redan genom tidigare åberopad bevisning. Däremot har skiljenämnden inte rätt att avslå en framställning i de fall där bevisupptagning vid domstol är befogad. Eftersom rätten ska göra en laglighetsprövning (se p. 8 och 11) ska i normalfallet skiljenämnden också, för att undvika beslut som blir meningslösa, göra en sådan prövning.

7. Om skiljenämnden inte ger en part tillstånd att ansöka om edition är domstolen förhindrad att pröva en ansökan om edition, om en sådan ändå görs. Om skiljenämnden däremot ger en part tillstånd betyder det att skiljenämnden ska ha gjort bedömningen att de handlingar som avses med editionsyrkandet har betydelse som bevis i skiljetvisten och normalt också att de lagliga förutsättningarna för edition föreligger. Domstolen ska i dessa fall pröva de lagliga förutsättningarna för åtgärden.

8. Enligt förarbetena till skiljeförfarandelagen bör det, sedan skiljenämnden har gett en part tillstånd och parten därefter har ansökt hos rätten om edition, åligga domstolen att bedöma enbart om det föreligger något lagligt hinder mot att bevilja ansökan. Domstolen ska därför inte pröva om åtgärden kan anses befogad eller liknande. (Se prop. 1998/99:35 s. 117 och s. 226 f.)

9. I doktrinen råder närmast enighet om att rätten inte ska överpröva skiljenämndens bedömning att det är befogat att besluta om edition. Rättens prövning ska enligt denna uppfattning inte ta sikte på skiljenämndens bedömning av att handlingarna har betydelse som bevis. I stället ska rätten acceptera skiljenämndens bedömning men alltså pröva åtgärdens laglighet (se t.ex. Heuman, a.a., s. 483, densamme, Editions förelägganden i civilprocesser och skiljetvister. Del II, JT 1989-90, s. 258, Lindskog, a.a., avsnitt 26-4.2, Thorsten Cars, Lagen om skiljeförfarande. En kommentar, 1999, s. 122, Bengt Olsson och Johan Kvart, Lagen om skiljeförfarande. En kommentar, 2000, s.

113 f., Fredrik Andersson, Therese Isaksson, Marcus Johansson och Ola Nilsson, *Arbitration in Sweden*, 2011, avsnitt 48.3.1 och Finn Madsen, *Skiljeförfarande i Sverige*, 2 uppl. 2009, s. 228; jfr dock Kaj Hobér, *International Commercial Arbitration in Sweden*, 2011, p. 6.177, som hävdar att domstolen måste pröva frågan om bevisbetydelsen, om skiljenämnden inte har gjort en noggrann prövning av om förutsättningarna för edition är uppfyllda).

10. Ofta har parterna utsett skiljemän med särskild sakkunskap på det område som tvisten rör. En domstols överprövning av skiljenämndens beslut att handlingen har betydelse som bevis skulle innebära att skiljenämnden för sin materiella prövning kan betas möjligheten att ta hänsyn till ett material som den bedömt vara av betydelse. En sådan prövning kan sålunda vid ett beslut att edition inte ska ske inverka på skiljenämndens materiella prövning. Själva syftet med editionsföreläggandet är emellertid att de handlingar som avses med detta ska ge skiljenämnden tillgång till bevisfakta för den materiella prövning som åligger nämnden. Editionsöreläggandet syftar alltså till att säkerställa effektiviteten i skiljeproessen och ska inte utgöra underlag för någon framtida prövning av rätten. Detta talar för att den i lagförarbetena och doktrinen förhärskande uppfattningen är riktig. I samma riktning talar det förhållandet att rätten normalt inte har tillgång till allt processmaterial i skiljeförfarandet och därför normalt saknar förutsättningar för att kunna bedöma om begärda handlingar kan ha betydelse. Det är inte heller lämpligt, särskilt inte från sekretessynpunkt, om det för förfarandet i domstol skulle krävas att sökanden ger in sådant underlag om tvisten som kan behövas för att en fullständig bedömning av bevisupptagningens betydelse och relevans ska kunna göras.

11. I rättens prövning av om det finns lagliga förutsättningar för åtgärden ska otvivelaktigt ingå en bedömning av om skiljenämnden har gett sitt tillstånd

till att yrkandet framställs, om yrkandet har ställts till rätt domstol, om det är så preciserat att det är möjligt att verkställa, om något av undantagen i 38 kap. 2 § andra och tredje styckena rättegångsbalken om närstående, befattningshavare och minnesanteckningar är tillämpligt och om det finns sekretessregler som förhindrar ett utlämnande av handlingarna (se t.ex. 36 kap. 5 § rättegångsbalken; jfr även prop. 1998/99:35 s. 116 f.).

12. Gränsen mellan rättens laglighetsprövning och den prövning som ska anses vara exklusivt förbehållen skiljenämnden bör dras så, att rätten vid sin laglighetsprövning ska avgöra om hinder mot edition föreligger på samma sätt som när rätten har funnit att den begärda handlingen har betydelse som bevis. När skiljenämnden sålunda har funnit att handlingen har sådan betydelse bör domstolens prövning inskränka sig till förhållanden av det slag som har angetts i punkt 11. Frågan, om skiljenämnden genom ett beslut att tillåta edition har agerat felaktigt i något hänseende, får därmed avgöras inom den ram för prövningen som tillhandahålls av skiljeförfarandelagen.

Prövningen i detta fall

13. Skiljemannen har tillåtit att Euroflon ansöker om edition vid domstol. Annat har inte framkommit än att Euroflon har vänt sig till rätt domstol. Yrkandet är så preciserat att det kan verkställas. Eftersom domstolen inte ska pröva skiljemannens ställningstagande att den av Euroflon begärda editionen är befogad blir frågan då om fakturorna, så som Flexiboys har påstått, utgör yrkeshemligheter (se 38 kap. 2 § andra stycket tredje meningen och 36 kap. 6 § andra stycket rättegångsbalken) och om det har någon betydelse för bedömningen att editionsyrkandet avser handlingar hos tredje man.

14. Enligt vad Processlagberedningen uttalade (se NJA II 1943 s. 472) omfattar yrkeshemlighet fabrikationssätt, anordning, affärsförhållande eller

annat som kan anses som något för ett visst affärsföretag "egendomligt" och beträffande vilket innehavaren har ett skäligt anspråk på att det inte uppenbaras. Beredningen hänvisade i det sammanhanget till lagen (1931:152) med vissa bestämmelser om illojal konkurrens. Den lagen har ersatts av lagen (1990:409) om skydd för företagshemligheter. Den i 1990 års lag intagna definitionen av företagshemligheter överensstämmer ofta med begreppet yrkeshemlighet enligt 1931 års lag (jfr SOU 1983:52 s. 41 f., 284 ff. och 294 ff. samt prop. 1987/88:155 s. 37; jfr även Reinhold Fahlbeck, Lagen om skydd för företagshemligheter, 2 uppl. 2004, s. 223 ff.). I rättsfallet NJA 1995 s. 347 har begreppet företagshemlighet angivits ha en i vart fall inte vidare innebörd än uttrycket yrkeshemlighet (se Peter Fitger, Rättegångsbalken, supplement 71, oktober 2011, s. 36:27 a–b). I 1990 års lag (se 1 §) definieras företagshemligheter som sådan information om affärs- eller driftförhållanden i en näringsidkares rörelse som näringsidkaren håller hemlig och vars röjande är ägnat att medföra skada för honom i konkurrenshänseende. I detta ligger att hemligheten ska ha ett ekonomiskt värde för näringsidkaren (se rättsfallet NJA 1992 s. 307).

15. Bedömningen av om viss information om affärsförhållanden utgör en yrkeshemlighet är uppenbarligen förenad med betydande svårigheter, särskilt i ett fall som detta där någon har motsatt sig ett editionsyrkande. Prövningen får ju ske utan att domstolen har tillgång till handlingarna och utan att den information, som påstås utgöra yrkeshemligheter, har redovisats. Vad domstolens bedömning då får ta sikte på är om handlingarna, mot bakgrund av vad som påstås i målet, kan antas innehålla skyddad information.

16. Flexiboy har i denna del anfört att fakturorna innehåller uppgifter om kunder, kundstorlek, kundvolym och priser. Ett röjande av information av detta slag är ägnat att medföra skada i konkurrenshänseende för näringsidkaren. Det kan också antas att fakturorna innehåller information av detta

slag. De innehåller därmed yrkeshemligheter (se NJA 1986 s. 398 och NJA 1988 s. 652). Detta innebär att Flexiboy's inte kan tvingas att lämna ut fakturorna om det inte finns synnerlig anledning.

17. De intressen som främst ställs mot varandra vid bedömningen av om det finns synnerlig anledning att de begärda handlingarna lämnas ut är deras betydelse som bevis å ena sidan och yrkeshemlighetens ekonomiska värde å den andra. Bedömningen av handlingens bevisbetydelse bör också vid denna intresseavvägning vara förbehållen skiljenämnden (se p. 12). Har emellertid skiljenämnden inte närmare redovisat sin bedömning av handlingens betydelse som bevis måste domstolen, som ska väga betydelsen av handlingen mot den skada som kan uppkomma, göra en egen bedömning. I vissa typsituationer framgår det trots avsaknaden av motivering från skiljenämndens sida vilken betydelse som bevis de begärda handlingarna har. Domstolen kan i dessa fall lägga denna till grund för bedömningen. När så inte är fallet finns det inte anledning för domstolen att utgå från annat än att betydelsen inte varit mer än precis tillräcklig för skiljenämndens beslut att lämna tillstånd till parts ansökan i domstol.

18. I det här aktuella fallet får den bedömningen göras att fakturorna har stor betydelse som bevis beträffande frågan, i vilken utsträckning som BA direkt eller indirekt har bedrivit verksamhet som konkurrerar med Euroflons verksamhet. Samtidigt förefaller den skada som kan uppkomma för Flexiboy's klart begränsad. Ett utlämnande synes därför inte medföra en sådan skada att den med hänsyn till Euroflons intresse av att få del av handlingarna medför ett lagligt hinder mot edition.

19. Editionsyrkandet riktar sig mot en tredje man, något som typiskt sett kan påverka bedömningen av om det finns synnerlig anledning att medge edition. Med hänsyn till att BA är ensam ägare och ende styrelseledamoten i Flexiboy's

och till den starka koppling som Flexiboy's därför har till BA bör dock ingen särskild vikt tillmätas detta förhållande, särskilt inte när BA har åtagit sig gentemot Euroflon att inte direkt eller indirekt bedriva konkurrerande verksamhet. Det är också så att utlämnandet av fakturorna ska ske till skiljemannen, vilket betyder att de inte blir offentliga.

20. Det sagda innebär, trots att betydande restriktivitet ska iakttas vid prövningen av ett editionsyrkande avseende yrkeshemligheter, att det inte finns några hinder mot att bifalla Euroflon's yrkande om edition. Därmed ska hovrättens beslut upphävas och tingsrättens beslut fastställas. Dock ska den ändringen av tingsrättens beslut göras, att tillhandahållandet av fakturorna ska ske inom tre veckor från dagen för Högsta domstolens beslut.

Rättegångskostnader

21. I en process av förevarande slag – som gäller frågan om en tredje man på talan av en part i en rättegång är skyldig att förete skriftliga handlingar i rättegången – är rättegångsbalkens bestämmelser om rätt till ersättning för rättegångskostnader inte direkt tillämpliga. Och bestämmelserna i 38 kap. 7 § rättegångsbalken reglerar endast tredje mans rätt till ersättning när han har fullgjort en editionskyldighet.

22. Om en tredje man medger partens talan och tillhandahåller handlingarna, saknas skäl att ålägga honom att ersätta parten för dennes kostnader. Annorlunda förhåller det sig om tredje mannen bestrider att han är skyldig att förete handlingarna. Om parten då vidhåller sitt yrkande, uppstår en situation med två motstående parter som i hög grad liknar en vanlig rättegång. Det finns då anledning att analogt tillämpa i vart fall vissa av rättegångsbalkens kostnadsregler.

23. I tingsrätten bestred Flexiboy's Euroflon's editionsyrkande och inledde därmed den process i vilken Euroflon nu slutligen har fått bifall till sin talan. I enlighet med denna utgång bör Flexiboy's förpliktas – med analog tillämpning av 18 kap. 1 § rättegångsbalken – att ersätta Euroflon för sådana rättegångskostnader som har uppkommit efter Flexiboy's bestridande. Skäligt belopp för processen vid tingsrätten kan bedömas vara 25 000 kr.

I avgörandet har deltagit: justitieråden Marianne Lundius, Severin Blomstrand (referent, skiljaktig), Johnny Herre, Ingemar Persson och Martin Borgeke
Föredragande justitiesekreterare: Ulf Lundqvist

**BILAGA TILL
PROTOKOLL**
2012-02-28

Mål nr
Ö 1590-11

SKILJAKTIG MENING

Referenten, justitierådet Severin Blomstrand, är skiljaktig på sätt framgår av följande yttrande.

1. Om en part i ett skiljeförfarande vill att det ska föreläggas en part eller någon annan att som bevis tillhandahålla en skriftlig handling, får parten efter tillstånd av skiljemännen ansöka om det hos tingsrätten, se 26 § lagen om skiljeförfarande. I paragrafen föreskrivs vidare dels att skiljemännen ska lämna tillstånd till ansökningen, om de anser att åtgärden är befogad med hänsyn till utredningen, dels att tingsrätten ska bifalla ansökningen, om det finns lagliga förutsättningar för åtgärden.
2. Kompetensfördelningen mellan skiljemännen och tingsrätten bestäms alltså i paragrafen så att skiljemännen ska avgöra om åtgärden är befogad med hänsyn till utredningen och tingsrätten ska avgöra om det finns lagliga förutsättningar för åtgärden. När skiljemännen har lämnat en part tillåtelse att ansöka om ett editionsföreläggande, ska domstolen endast pröva om det finns något hinder enligt lag mot åtgärden.
3. Enligt 38 kap. 2 § rättegångsbalken är den som innehar en skriftlig handling som kan antas ha betydelse som bevis skyldig – med vissa undantag – att förete den. En utgångspunkt är att den som vill få till stånd ett editionsföreläggande ska ange en viss handling och vad han vill styrka med den. I den mån handlingen inte kan exakt identifieras, kan det räcka att parten anger att yrkandet om editionsföreläggande avser en viss kategori av

handlingar eller alla handlingar som är av betydelse för ett noga beskrivet bevisstema. (Se NJA 1998 s. 590.) En part ska inte kunna få bifall till ett editionsföreläggande, om syftet är att få tillgång till handlingar som kan lämna honom upplysningar om hur talan lämpligen bör utformas, vilka alternativa yrkanden som bör framställas eller vilka grunder som bör åberopas (se Per-Olof Ekelöf m.fl., Rättegång IV, 7 uppl., 2009, s. 264 f. och Lars Heuman, Editions-förelägganden i civilprocesser och skiljetvister. Del I, Juridisk Tidskrift 1989-90, s. 25 f.).

4. Normalt bör domstolen godta skiljemännens bedömning att de handlingar som avses med editionsyrkandet har betydelse som bevis i skiljetvisten. Om det emellertid framgår i domstolens ärende att editionsyrkandet endast syftar till att komma åt handlingar som kan underlätta för sökanden att lägga upp sin talan (s.k. fishing expedition), saknas en laglig förutsättning för ett editionsföreläggande och domstolen ska inte tillåta åtgärden.

5. Det aktuella skiljeförfarandet är helt och hållet inhemskt och ger inte anledning att överväga om tillämpningen behöver modifieras med hänsyn till att ett skiljeförfarande kan ha internationella inslag (jfr Heuman a.a. s. 4 f.).

6. I sin framställning till skiljemannen i editionsfrågan angav Euroflon inte något bevisstema för de efterfrågade fakturorna. Syftet angavs i stället vara att Euroflon ville utreda i vilken omfattning motparten bedrivit konkurrerande konsultverksamhet och när den påbörjats samt att Euroflon med stöd av fakturorna skulle kunna bedöma om och i vilken mån Flexiboys verksamhet konkurrerade med Euroflons.

7. Redan av Euroflons begäran om editionsföreläggande framgår således att den endast avser en sådan ”fishing expedition” som det saknas lagliga förutsättningar för och som rätten därför inte ska tillåta.

Enligt min mening ska överklagandet avslås.

Överröstad i denna del är jag ense med majoriteten i frågan om rättegångskostnader.